

UKENS NAVN: PÅL HOUGEN

Ikke lett å bli lagt merke til i disse dager som vår nasjonale «motstandskrig» herjer som verst i Alta, og får middagsavisene til å ta sine feteste typer i bruk. Tøft må det være å arrangere aksjonsuker for Afghanistan til ustanselig høylydte rop fra Stilla-demonstrantene. Men Afghanistan-komiteén med formannen Pål Hougen i spissen har klart det. Budskapet har vist seg å ha gjennomslagskraft fremdeles: Det er ikke nok bare å fordømme, vi må la handling følge ord. For å kunne handle trengs som kjent penger. Derfor aksjonsuker akkurat nå. Det haster, hvis ikke det lille landet som vi har en felles nabo med skal bli helt avfolket. . .

- Afghanistan må ikke gå i glemmeboken!

TEKST: BRITA ROSENBERG RUUD
FOTO: BJØRN FJØRTOFT

Du verden, jeg må være blitt gammel, jeg kjenner jo nesten alle, sa Pål Hougen da han kom inn i Annen Etage, hvor han ikke hadde vært på halvannet år. Han fylte femti for noen måneder siden, og har ikke slitt ut sitt berømte klesplagg (det som går fra livet og opp), på byens eksklusive restauranter.

Så har han ikke lagt på seg heller. Ser presis ut som han gjorde på begynnelsen av 70-tallet, da han var kunstdirektor og skapte liv og røre og fikk det til å skje noe i nedstøvede Oslo-museer. Det med «nedstøvede» vil han sikkert be om å få

strøket i manuskriptet. Konservatoren som har magistergrad i kunsthistorie og en far som var museumsmann, kan ikke forventes å se slikt. Eller var det kanskje nettopp det han kunne — se at altfor mange tenkte på museer som noe støvet og kjedelig. Og dermed gikk han inn for å levendegjøre kunstens boliger — i første omgang for skolebarn. Med stort hell.

Siden den tid er han blitt kjendis — mot sin vilje — men for en god sak. Han ble billedkunstens Sten Broman. I egenskap av programleder for fjernsynsserien «Øye for øye», klarte han uten gul og lilla dress å få fru «plast og respatex» til å bli inntest opptatt av maleri, skulptur og grafikk.

Opplevelsen av det å plutselig bli så kjent var sjokkartet. Han var ikke vant til å bli stoppet på

gaten av fremmede folk. Men han innrømmer gjerne at det har gledet ham mer enn en gang når mennesker i utkant-Norge lenge etterpå er begynt å snakke malerier med ham, fordi serien ga dem innsikt i og interesse for en kunstner som hadde vært dem fremmed.

OMGITT av middagsavisler med Stilla-overskrifter som om den tredje verdenskrig skulle ha brutt ut, slitter vi benket med hvit damask og røde roser på bordet, og hører et av de mange demonstrasjonstog «mot kraftutbygging i Alta» passere utenfor. Litt vanskelig å løsrive seg fra de påtrengende nære ting, og få tankene avstet til Afghanistan — som akkurat nå synes ekstra langt borte.

— Dere var ikke særlig heldige med valg av aksjonsuker, herr formann for Afghanistan-

komitéen i Oslo. Er det mulig å vekke interesse for et så fjernt land nå som vår lille nasjonale motstandskrig utspilles for åpen scene, og dekkes til trengsel av samtlige nyhetsformidlere?

— Jeg har ikke særlig hell med meg når det gjelder tidspunkter. Dette minner meg dessverre om den gangen vi arrangerte den første store utstillingen i Munch-museet. Åpnin-gen falt på den dagen Borthen gikk av som regjeringssjef. . . Ikke lett å få øye på Munch-museet i avisene da, nei. Denne gangen er det gått mye bedre. Ved åpningen i Colosseum søndag var fremmøtet respekta-belt. Og det var ikke bare Alta vi konkurrerte med. Det var jo den første skikkelige skisønda-gen vi har hatt i år, og når man tenker på at det eneste sakrament vi Oslo-folk tar høytidelig er å gå på ski i Nordmarka, må vi si oss fornøyd. Alle kunstner-

ne som stilte opp og gjorde det gratis for oss trakk nok mange folk. Det var jo en gave i seg selv.

Vi kom forresten i gang før selve aksjonsstarten den 11. januar, takket være Erik Bye-programmet, som resulterte i at to givere ga 20 000 kroner hver. En enkelt lørdag samlet vi inn 4000 kroner på Karl Johan, og Colosseum-møtet innbragte over 60 000 kroner. Selvfølgelig vet vi at en innsamling må være mer systematisk enn dette, og mens vi sitter her, har antagelig formannskapet vedtatt å gi oss en kvart million. Det blir 60 øre pr. innbygger, og det bor bli vanskelig for andre kommuner å gi mindre. Alle vet jo at hovedstaden er blitt en utflyttingskommune, og har det vanskelig økonomisk.

— Hva skal pengene brukes til, har komitéen en målsetning og

konkret plan, eller dreler det seg i hovedtrekkene om å skape en opinlon rundt om i verden?

— Målsetningen er klar og pengene som kommer inn er øremerket til et helt konkret formål. Et av prosjektene våre som faktisk ser ut til å gå i boks nå er å lage en elementær førstehjelpsundervisning til folk som er analfabeter, og som det ikke nytter å stikke et instruksjonshfte i hånden på. Det er den form for helsestjeneste som er reell fordi man ikke kan få mange nordmenn eller andre til å komme inn i krigssonen. Både av politiske og praktiske grunner er det umulig.

— Hvor utbredt er analfabetismen, og i hvilken grad er det vi mener med helsestell utbygget i landet?

— Man tror at hele 95 prosent av befolkningen er analfabeter, helt sikkert er det iallfall at tallet ligger et sted mellom 80 og 95 prosent. Noe helsestell i vår forstand har de ikke. Folk i Nuristan snakker fremdeles om «den franske legen som var der for to år siden», har en norsk reporter fortalt. Manglende helsevesen og høy grad av analfabetisme gjør dem også meget mer omfimdnlige når de utsettes for en krig av denne art. De kan ikke lese seg til de kunnskaper som er nødvendige for å redde liv som overallt ellers i verden ville vært reddet. Der som andre steder er det kanskje soldatene som kommer best ut av det, og sivilbefolkningen som lider mest. Vårt siktemål er å utdanne analfabeter til «barfotleger» som kan hjelpe sivilbefolkningen.

— Hva vet nordmenn flest om Afghanistan bortsett fra at det er langt borte, og at vi til tross for det har en felles nabo. Tror du forresten at det er denne felles nabo som gjør at så mange nordmenn — uansett hvor de står politisk — lettere identifiserer seg med afghanistanerne enn med befolkningen

i Eritrea, for eksempel? Det er jo etterhvert blitt så mange støtteaksjoner, og litt konkurranse om engasjementene.

— Jeg tror det er riktig at det er en slags fjern identifikasjon, selv om det er flere hundre år som skiller oss i levemåte, og geografisk noen hundre mil. Vi kan vel ikke se bort fra at det har noe med den felles naboen å gjøre. Hvor mye nordmenn flest vet om Afghanistan aner jeg ikke — selv hadde jeg ikke mye pelling for jeg kom inn i dette arbeidet. Nå tror jeg jeg tør si at jeg er begynt å skjønne litt av hva det går om, hvilken virkelighet det er, og det har gjort det mye lettere å arbeide lenge og mye med dette enn med mange andre ting. Jeg har på en måte mobilisert krefter i meg selv som jeg ikke har kjent siden jeg var meget ung.

— Du er rensplukket akademiker og pedagog i jeg vet ikke hvilken generasjon. Fortell nå på kortest mulig tid og minst mulig plass mest mulig om Afghanistan, slik at vanlige mennesker skjønner det.

— Landet er tettere befolket enn USA og dobbelt så tett som Norge. Folketallet er usikkert. Tarachi — han som sto for det blodige opprøret — gjennomførte en folketelling i 1979 og kom til 15 millioner. Men det var i en periode hvor dette uregjerlige folket var enda mer mistenksomme overfor folketellere og skatteoppkrevere enn nå, så du kan nok legge på noen millioner. Afghanistanerne har ord på seg for å være spesielle, vitale, seige og muntre, svært ulike en del av sine naboer. Det er et så forskjelligartet land at man kan begynne å lure på om det er en nasjon i det hele tatt. Skal vi sammenligne det med noe vi kjenner må det vel være Sveits som ligger midt i Europa. Afghanistan har på samme måte ligget sentralt mellom landene, og har ikke minst spilt en vesentlig rolle for formuleringen

av det vi kaller høyreligionene. Folket er nysgjerrig av natur og har stort sett lært seg til å forstå verden gjennom muntlige historieoverleveringer, og gjennom symboltrykninger som diktning og kunst. For meg har dette vært som å trengte inn i en verden som var helt ukjent. Det har faktisk gitt meg en ny erkjennelse, jeg er begynt å se verden på en annen måte.

— Takk! Kan vi så få noen ord om krigen du har kalt «folkemord»?

— Etter ett års krig mener man at 10 prosent av folket er drevet ut av landet, i tillegg kommer de ca. 500 000 som er flyktninger i Iran. Til tross for en målbevisst, mekanisert krigføring har ikke russerne klart å hærta landet. For det er gjort må de nesten drepe eller fordri-ve hver enkelt afghanitaner. Det er en lang prosess — det kan ikke gjøres med tanks eller helikoptre. Landet som helhet er nemlig nokså uanfektet av at russerne sitter med regjeringsmakten i hovedstaden Kabul. Regjeringen har aldri hatt særlig fast tak på folket, og både den og partiet den er utgått fra er i oppløsning.

De landflyktige tror de skal vende hjem til et fritt land, og geriljaen som ennå holder stand mot Sovjet-Unionens stridskrefter, slåss og tror på seler, noe som synes umulig for en utenforstående. Det virker som om et fullstendig folke-mord bare kan forhindres hvis verdens fordømmelse av Sovjet-Unionens krig resulterer i at Sovjet trekker sine styrker ut av Afghanistan.

— Jeg hadde egentlig tenkt å spørre om hvorfor akkurat du ble formann for aksjonskomitéen i Oslo. Du har jo ikke drevet med slik virksomhet før. Nå synes jeg spørsmålet er overflødig.

— Tvert i mot, spørsmålet er godt! Det hadde seg slik at det ble stille om Afghanistan etter demonstrasjonene i januar ifjor. Det ble sittende igjen en liten gjeng som syntes at det ikke var riktig å la det hele gå i glemmeboken. Jeg trakk meg vel ikke i tide, derfor ble jeg valgt. Og jeg er glad for jobben.

HAN trives i sin betalte jobb også. Som seg selv for seg selv på «Kjenn din by»-konkoret i Rådhuset. Egentlig hadde han vel trodd at det ikke var noen vits i et liv utenfor museene, men han påstår at han ikke har lengtet tilbake til Munch-museet som han er forferdelig glad i, en eneste dag. For på søndag.

— Det er fordi jeg ikke har vært med på å lage store arrangementer som konserter og utstillinger og sånt på lenge. Søndag var første gang jeg oppdaget at jeg hadde savnet det. Men ellers har jeg ikke savnet den gamle jobben min en dag. Det jeg hadde trodd skulle bli enslags pensjonistlivrelse med full lønn, viste seg å bli en jobb etter mitt hjerte. Her skjer alltid noe nytt, og det er såvisst ingen mangel på utfordringer. Så pensjonistlivrelsen får vente. . . Han bretter servietten sammen, prøver å se streng ut, og sier:

— Du lover å ikke skrive et ord om bjørnebardesserten som var en smaksopplevelse og minnet om min barndom — og husker vel endelig å få med slagordet vårt?

— Jeg lover. Ikke et ord om bjørnebær. Og jeg skal skrive slagordet med store bokstaver og utropstegn:

SOVJET UT AV AFGHANISTAN!

En misforståelse

I Drammen var det fem minutters opphold, toget hadde stanset i nærheten av kiosken, jeg jumpet ned på perrongen og hastet bortover for å kjøpe formiddagsavisen.

Da jeg kom tilbake til kupéen igjen, så jeg at det satt en mann der, han hadde jeg ikke sett før, han måtte ha steget på mens jeg kjøpte bladet. Altså var vi to i kupéen.

— Og dette er innledningen på vår historie.

En mager innledning? Unek-

telig. Men kan den forsvares som et aktivtverdlig tema-anslag i en seriøs lørdagsspalte?

JO, det tror jeg da. Ihvertfall er alt som måtte skape «gjenkjennelse» hos en leser selve forutsetningen for at litteratur skal kunne eksistere i det hele tatt. — Hva vi idag vil gjøre, er å skildre en av livets betydningsfulle misforståelser.

DA jeg hadde reist en ti minutters tid vekk fra Drammen, senket jeg avisen fordi jeg merket blikket fra medpassasjerene, en lang herre på min egen alder, brun og mager som en indianer.

Øynene våre møttes — og noe uvel fortsatte jeg med avisen. Jeg bladet meg forbi litteraturbetraktningene og annonsespaltene og begynte på et alvorlig studium av de politiske kommentarene på side 2. Der finner man som regel noen av avisens beste medarbeidere.

Derpå ble jeg belært av en frisk leder — og enda en gang skottet jeg over aviskanten.

Indianeren prøvde å smile! Han hadde snille huggtenner.

Og så nikket han!

Men, tenkte jeg, jeg kjenner

da ikke den fyren. Eller — han skulle vel ikke sitte der og flire?

Litt touchert ved denne mistanken søkte øynene mine en litterær kronikk, her var det bare å demonstrere at man var opp-tatt av noe ganske annet. Over kronikken var det satt et romertall. Romertallet II.

Det var altså en fortsettelseskronikk. Under normale omstendigheter ville jeg ikke ha drømt om å lese slikt. Men siden man ble begodd så kraftig. . . jeg husket vagt at jeg i gårsdagens avis hadde raslet fort forbi innledningen til en lengre såkalt «prinsipiell» slakt av Idar Kristiansens meget lesverdige romanserie. Kritikerens navn var meg ukjent, han var tydeligvis av sosionom-slaget.

DIKTEREN derimot (hadde jeg oppfattet dagen i forveien), var slett ikke sosionom og følgelig nokså ubrukelig etter kritikerens mening. Idag fortsatte altså reiseren med å beskrive sin pessimistiske oppfatning av den arme skribleren hvis alvorligste feil bestod i at han ikke diktet etter kritikerens sosiologiske krav. Man kunne f.eks. lese følgende i kronikken: Under skildringen av den finske innvandringen i Nord-Norge i forrige århundre hadde Idar Kristiansen blant annet vært ille opptatt av — ja det syntes å være helt forferdelig — han hadde vært opptatt av «atypiske» romanskikkelser!

De oppførte seg altså hos Kristiansen ikke som folk flest. Tvertimot. De gikk ikke rett i ryggen. De hoppet bukk (ånde-lig sett). Og helten Heikki, ja helten Heikki lå med kvinnfolk både i øst og vest, i snøen og oppe i furutopper — enda han (fysisk sett) burde ha vært ut-mattet på alle måter, takket være en forferdelig matmangel i slutten av det forrige århund-re. Hvorfor diktet ikke dikteren som kritikerens ville, nemlig om typiske representanter for underklassen? Kristiansen bør sendes på romankurs og seminar, og hvorfor i helvete skrev han ikke . . . her senket jeg atter avisen fordi mannen på den

andre benken vitterlig sa et prøvende og vennlig:

«Hei du.»

Jeg stirret tilbake og hørte meg selv svare:

«Hei du.»

HVA i allverden var det fyren ville? Jeg brant i kinene og leste meg energisk fremover i det prinsipielle an-grepet på Kristiansen. Han syntes altså ubrukelig fordi han skrev om figurer som etter kritikerens oppfatning ikke lignet greie hverdagsmennesker. Så vidt jeg forstod, hadde han gjort nøyaktig samme feilen som Fjodor Dostoevskij hvis samlede romangalleri måtte sies å være atypisk, for ikke å snakke om Hedda Gabler som de facto hadde en eksklusiv omgang med skytevåpen. (Her tør jeg knapt nevne bygmester Solness og hans harpeleedsagede og atypiske magaplastik fra tår-net.)

«Ser du noe til de gamle gutta for tiden?» spurte min medpas-sasjer.

Aha?

Hadde vi gått i samme klas-se?

Overrumplet og for høflighets skyld svarte jeg: «Jo-o. Og du?»

«Jøssda. Forrige tirsdag for eksempel, da så jeg Roald.»

Jeg svelget:

«Åssen har han det, da?»

Atter skrådde jeg pupillene ned i avisen, og med blikket limt til Idar Kristiansens skam-ferte navn prøvde jeg å samle tankene! Jeg kjente da ikke mannen! Eller kanskje? Var det Roald Nilsen han hadde snakket om? Så vidt jeg husket, hadde jeg bare møtt en eneste Roald i hele mitt liv og der var et-

ternavnet Nilsen. Ham møtte jeg ved en bardisk i San Francisco. Usikker leste jeg oppsum-meringen av kritikerens pre-misser for sin dødsdom. Helten Heikki, fremførte han, hadde ikke en «hovedpersons repre-sentativitet». Han var skjære in-dividualisten, altså helt utenfor alle sosiologiske unnskyldnin-ger. Som «tekst» betraktet var romanserien (hvis man så den fra seksuell synsvinkel) å be-trakte som reaksjonær kjønns-

diskriminering. Stort sett likte Heikki jenter bare av én eneste grunn.

VI reiste forbi Asker, i full fart. Jeg hørte: «Siden du spør akkurat etter Roald, så har'n det jævli bra.»

Nå la jeg avisen i fanget, her var det ikke mulig å tenke en eneste klar litterær tanke. «Så hyggelig da,» sa jeg, «at Roald har det fint. Det er lenge siden jeg har sett deg nå forresten.»

Mannen glante ut av vinduet.

Jeg så at han svelget.

Han visste nå like godt som jeg at vi aldri hadde sett hver-andre før. Men ingen av oss våget å innrømme det. Tvertimot. Da vi så Sandvika i et glimt, lot jeg det stå til og mumlet skam-løst: «Ble den kusina di gift igjen?»

«Joda,» svarte han.

Lysaker — vi suste forbi Lys-aker.

«Hvordan går det med kona?»

«Vi ble skilt.»

«Å? . . . Hva var det hun hette igjen?»

«Aurora.»

«Å ja! Nå husker jeg det!»

Man kan bli klam av mindre.

— Vi nærmet oss Vestbanen.

Jeg begynte igjen å studere kri-tikeren som hadde et kilo kusma i hodet. Kunne man si at han var atypisk?

«Unnskyld,» sa min medpas-sasjer. «Jeg skal dit ut.»

Både han og jeg visste at toa-lettet var avstengt, vi nærmet oss jo reizens mål.

«Ha det,» hørte jeg. «Takk for turen.»

«I ligemåde. Hvis du ser noe til Roald, så hils ham fra meg!»

— Da slamret det i skyvedøren.

MØBEL-

SALG

÷40%

Masse nye møbler.

Lørdag åpent til kl. 15.

MORTENSEN

A/S Einar Mortensen,

Tordenskioldsgt. 9 - ved Oslo Rådhus. Tlf. 41 69 15.

Hils på «Sigøynerbaronen» i

Wien

Sesongen har startet i Wien. I Statsoper og Volksoper går de store verdenssuksesser på scenen. Opplev Sigøynerbaronen, Sommer i Tyrol, Flaggermusen, Torneroseballetten. PLUSreiser skaffer billetter.

I Wien kan De se Habsburgernes residens, Schönbrunn, Stephansdomen fra 1100-tallet og nyte verdens fineste konditorkunst. Kanskje prøver De også lykken på rouletten i Kärntnerstrasse.

HUSK: Med PLUSreiser koster flytur og hotell-opphold ca. halvparten av en vanlig flybillett.

Kontakt Deres reisebyrå.

1 og 2 ukers turer: Weekendturer: fredag-søndag torsdag-søndag lørdag-fredag fredag-mandag mandag-søndag torsdag-tirsdag

AUSTRIAN AIRLINES

PLUSreiser